
**Управління освіти і науки Рівненської обласної державної
адміністрації**

**Навчально-методичний центр естетичного виховання учнів
професійно-технічних навчальних закладів
у Рівненській області**

**Нормативно-правове забезпечення та організація гурткової роботи
у загальноосвітніх та професійно-технічних
навчальних закладах**

**Методичні рекомендації щодо організації роботи гуртків
у загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах**

**Підготувала
методист НМЦЕВУ ПТНЗ
у Рівненській області
Сіверс Катерина Андронівна**

м. Рівне

Позашкільна освіта є складовою системи безперервної освіти, визначеної Конституцією України, Законами України «Про освіту» та «Про позашкільну освіту» і спрямована на розвиток здібностей та обдарувань вихованців, учнів і слухачів, задоволення їх інтересів, духовних запитів і потреб у професійному визначенні.

Гурткова робота у загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах є частиною освітнього процесу. Це один із найефективніших шляхів розвитку творчо спрямованої особистості. Саме тому організація роботи гуртків, секцій, студій у загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах потребує особливої уваги з боку адміністрації. Результативність цієї роботи значною мірою залежить від чіткої, продуманої її організації, планування та координації.

Як сказано у статті 5 Закону України «Про позашкільну освіту»: «Структуру позашкільної освіти становлять:

позашкільні навчальні заклади; інші навчальні заклади як центри позашкільної освіти в позаурочний та позанавчальний час, до числа яких належать: загальноосвітні навчальні заклади незалежно від підпорядкування, типів і форм власності, у тому числі, школи соціальної реабілітації, міжшкільні навчально-виробничі комбінати, професійно-технічні та вищі навчальні заклади I – II рівнів акредитації;

гуртки, секції, клуби, культурно-освітні, спортивно-оздоровчі, науково-пошукові об'єднання на базі загальноосвітніх навчальних закладів; клуби та об'єднання за місцем проживання незалежно від підпорядкування, типів і форм власності;

культурно-освітні, фізкультурно-оздоровчі, спортивні та інші навчальні заклади...».

«Позашкільна освіта здобувається громадянами в позаурочний та позанавчальний час у позашкільних навчальних закладах та в інших навчальних закладах як центрах позашкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форм власності, в тому числі в школах соціальної реабілітації, міжшкільних навчально-виробничих комбінатах, професійно-технічних та вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації».

Оскільки загальноосвітні та професійно-технічні навчальні заклади (як центри позашкільної освіти в позаурочний та позанавчальний час) входять до структури позашкільної освіти, то наведені нормативні документи стосуються і роботи гуртків, секцій, творчих об'єднань у цих навчальних закладах.

Практика свідчить, що тут існує певна невпорядкованість. Часом гуртковою роботою масово охоплюються учні без урахування їх реальних бажань, нахилів, уподобань. Подекуди гуртки запроваджують у навчальному

закладі як обов'язкову форму роботи з учнями попри відсутність належних умов і реальної потреби, а отже, гурткові заняття проводяться формально, не досягаючи розвивально-виховної мети.

Гурток (студія, секція) у навчальному закладі є самостійною організаційною формою освітнього процесу. Його мета - задовольняти потребу й цікавість учня до певного виду діяльності, розвивати його природні задатки, загальні та спеціальні здібності, активізувати творчість, своєчасно виявляти обдарованість, здійснювати допрофесійну підготовку.

Важливою і необхідною умовою визначення реалізації змісту роботи гуртків є якісне науково-методичне забезпечення навчально-виховного процесу, наявність навчальних програм.

Відповідно до статті 16 Закону України «Про позашкільну освіту» навчально-виховний процес здійснюється за типовими навчальними програмами та іншими навчальними програмами за умови затвердження їх відповідними місцевими органами виконавчої влади. Типові навчальні програми з позашкільної освіти затверджується наказом Міністерства освіти і науки України.

Міністерством освіти і науки України може надаватися відповідний гриф навчальним програмам, які стали переможцями Всеукраїнського конкурсу на кращу науково-методичну розробку з питань позашкільної освіти (наказ Міністерства освіти і науки України від 06.10.2003 № 674, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 22.01.2004 за № 100/8699) та тим, які визначають зміст роботи гуртків, творчих об'єднань, секцій, що не забезпечені типовими програмами. Зазначені навчальні програми повинні пройти науково-методичну експертизу у відповідній комісії Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України згідно з Порядком надання навчальній літературі, засобам навчання і навчальному обладнанню грифів та свідоцтв Міністерства освіти і науки України (наказ Міністерства освіти і науки України від 17.06.2008 № 537, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 10.07.2008 за № 628/15319). Навчальні програми, що мають відповідний гриф Міністерства освіти і науки України, можуть використовуватися у всіх навчальних закладах системи освіти.

За необхідності врахування особливостей навчально-виховного процесу, методичного, кадрового, матеріально-технічного забезпечення, рівня підготовленості учнів навчального закладу, регіональних особливостей керівник гуртка може внести до такої програми певні зміни, що мають бути затверджені відповідним місцевим органом управління освітою. Внесені зміни не повинні впливати на загальний зміст навчальної програми та кількість

навчальних годин. Незмінними мають залишатися мета, завдання і прогнозований результат освітньої діяльності.

Перелік навчальних програм, за якими працюють гуртки, творчі об'єднання, секції у навчальному закладі, затверджується педагогічною радою навчального закладу на початку нового навчального року.

Навчальна програма гуртка - це документ нормативно-регламентуючого характеру, який розкриває розмаїття форм організації освітньої діяльності, специфіку конкретного гуртка. Вона визначає місце і значення навчального курсу, його зміст, послідовність та організаційні форми, вимоги до знань і вмінь.

Структура програми:

Титульна сторінка – містить інформацію про заклад; назву програми гуртка, при чому вказується вид діяльності, а не назва гуртка; коротку інформацію про укладачів програми (П.І.П., посада), населений пункт, позначки про затвердження програми.

Пояснювальна записка розкриває основний задум педагога та його концепцію. З пояснювальної записки повинно бути зрозумілим для чого створено програму та на які результати очікує педагог. Пояснювальна записка дає змогу сформулювати основну мету, цілі та задачі програми; доводить її актуальність, особливості; дає посилання на вік вихованців, рівень кваліфікаційної підготовки з урахуванням годин, відведених на опанування програми; режим занять.

Навчально-тематичний план має вигляд таблиці, розкриває логіку вивчення програми. У плані повинна бути представлена послідовність вивчених розділів, тем запропонованого курсу та кількість годин, відведених на опанування кожної з них; визначено співвідношення навчального часу, яке відводиться на теоретичні та практичні заняття. Навчально-тематичний план складається з урахуванням часу, який заплановано програмою на кожен рік навчання.

Зміст курсу за роками навчання має відповідати навчально-тематичному плану. В ньому подається опис розділів та тем в порядку їх представлення в навчально-тематичному плані. Тема, зазначена в навчально-тематичному плані, має бути розкрита достатньо повно, з переліком усіх основних питань змісту, перш за все в теоретичній частині. Такого ж повного розкриття потребує й практична частина, при цьому потрібно вказати назви практичних робіт та форми їх проведення.

Прогнозований результат – це те, що ми хочемо отримати після засвоєння учнями певного рівня програми. Результативність прогнозується обов'язково після кожного року навчання.

Список літератури може містити літературу, що використовувалась для складання програми; рекомендовані видання для педагогів та дітей. Посилання на Інтернет-ресурси бажано розташовувати окремим списком.

Додатки – це варіативна складова програми. Вони включаються у програму за необхідності, можуть містити відомості про використане обладнання, схеми, технічні картки виробів тощо.

Керівник гуртка - комплектує склад гуртка, забезпечує його збереження протягом всієї діяльності; здійснює особистісно зорієнтоване навчання і виховання, педагогічно обґрунтований вибір форм, засобів та методів роботи; створює умови для цілісного розвитку творчої особистості, виявляє і підтримує талановитих та обдарованих дітей, сприяє розвитку і формуванню їх професійних інтересів; бере участь у розробці та реалізації навчальних програм, запроваджуючи сучасні освітні технології навчання й виховання; проводить роботу серед учнів з виховання загальної культури, культури спілкування і дозвіллево-розважальної діяльності; працює у співдружності з батьками, керівниками інших гуртків, учителями; забезпечує участь гуртківців у масових заходах школи, району, міста, всеукраїнських і міжнародних конкурсах, фестивалях, виставках; веде профілактичну роботу з безпеки життєдіяльності; веде відповідну документацію і вчасно звітується про наслідки своєї роботи і творчої діяльності гуртківців; поважає гідність дитини, своєю доброзичливою поведінкою утверджує повагу до принципів загальнолюдської моралі.

Комплектування гуртків, груп та інших творчих об'єднань у навчальному закладі здійснюється у період з 1 до 15 вересня, який вважається робочим часом керівника гуртка.

Розклад роботи гуртків, затверджений директором навчального закладу, повинен бути розміщений на видному місці.

Тривалість одного гурткового заняття визначається навчальними планами і програмами з урахуванням допустимого навантаження для різних вікових категорій і становить для учнів:

віком від 5 до 6 років - 30 хвилин;

віком від 6 до 7 років - 35 хвилин;

старшого віку - 45 хвилин.

Короткі перерви між заняттями є робочим часом керівника гуртка і визначаються режимом щоденної роботи.

Середня наповнюваність гуртків, груп та інших творчих об'єднань становить, як правило, 10 – 15 вихованців.

Наповнюваність окремих гуртків, груп та інших творчих об'єднань може встановлюватися директором навчального закладу залежно від профілю,

навчальних планів, програм та можливостей організації навчально-виховного процесу, рівня майстерності вихованців, учнів і становить не більше як 25 осіб.

Прийом до гуртків може здійснюватися протягом навчального року за бажанням учнів та згодою батьків або осіб, які їх замінюють, як на безконкурсній основі, так і за конкурсом, умови якого розробляються навчальним закладом.

Для зарахування учнів до спортивних, туристських, хореографічних об'єднань потрібна довідка медичного закладу про відсутність в учнів протипоказань для занять у названих вище гуртках, секціях, творчих об'єднаннях.

Педагогічне навантаження керівників гуртків, секцій, студій, клубів, творчих об'єднань включає 18 навчальних годин протягом навчального тижня, що становить тарифну ставку (стаття 22 Закону України «Про позашкільну освіту»). Оплата роботи здійснюється відповідно до обсягу педагогічного навантаження.

Педагогічне навантаження керівника гуртка обсягом менше тарифної ставки встановлюється тільки за його письмовою згодою.

Позашкільна освіта здійснюється відповідно до індивідуальних можливостей, інтересів, здібностей учнів з урахуванням їх віку, стану здоров'я у різноманітних формах: заняття, гурткова робота, клубна робота, урок, лекція, індивідуальні заняття, конференція, семінар, читання, вікторина, концерт, змагання, тренування, репетиція, екскурсія та в інших формах, передбачених статутом навчального закладу.

Атестація керівників гуртків, секцій, студій, клубів, творчих об'єднань здійснюється, як правило, раз у п'ять років відповідно до Типового положення про атестацію педагогічних працівників. За результатами атестації їм встановлюються тарифні розряди.

При встановленні тарифного розряду враховуються освітній рівень педагога, професійна компетентність, педагогічний досвід, результативність та якість роботи, інші дані, які характеризують його професійну діяльність.

За результатами атестації керівникам гуртків, які досягли високих показників у роботі, мають найвищий тарифний розряд та повну вищу освіту, здійснюють науково-методичну і науково-дослідну діяльність, мають власні методичні розробки, що пройшли апробацію та схвалені науково-методичними установами або професійними об'єднаннями викладачів вищих навчальних закладів, закладів післядипломної освіти, присвоюється педагогічне звання «керівник гуртка – методист» (п. 5.1 Типового положення про атестацію педагогічних працівників, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 06.10.2010 № 930).

Для проходження чергової атестації керівник гуртка обов'язково проходить курси підвищення кваліфікації за фахом.

Сьогодні гурткові заняття мають посісти місце допоміжної форми навчального процесу, де керівник гуртка виконуватиме роль консультанта, методичного чи наукового керівника. Гурткова робота розвиває в учнів правильний світогляд, творче мислення, спостережливість, професіональний інтерес до праці, сприяє формуванню відповідних навичок із спеціальності, активізує пізнавальну діяльність, уміння застосовувати свої знання на практиці, прищеплює любов до професії, дає змогу збагачувати програмний матеріал, розширювати пізнання із дисциплін, виявляти інтерес.

Детальну інформацію про навчальні програми та навчально-методичну літературу, що мають гриф Міністерства освіти і науки України, можна знайти на веб-сайті Інституту інноваційних технологій і змісту освіти у вкладці «Позашкільна освіта» (www.iitzo.gov.ua) та на сайтах державних центрів позашкільної освіти.